

Афанасьєва О.М., Куц Я.М.

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ДОСЛІДЖЕННЯ НАПРЯМІВ ВПЛИВУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ПРОЦЕС МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Анотація. У роботі проаналізовані основні особливості сучасних інформаційних технологій та їх можливий вплив на процес формування міжкультурної комунікації. В сучасних умовах сформувалося стійке визначення інформаційним технологіям, а саме – це сукупність методів і програмно-технічних засобів, що об'єднуються у технологічний ланцюжок, вони забезпечують збір, обробку, зберігання, розподіл та відображення інформації.

Ключові слова: міжкультурні комунікації; інформаційні технології; глобальний простір; інформаційний простір.

Афанасьєва Е.Н., Куц Я.Н.

Харьковский национальный экономический университет им. Семена Кузнеця

ИССЛЕДОВАНИЕ НАПРАВЛЕНИЙ ВЛИЯНИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ НА ПРОЦЕСС МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ И ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ

Аннотация. В работе проанализированы основные особенности современных информационных технологий и их возможное влияние на процесс формирования межкультурной коммуникации. В современных условиях сформировалось устойчивое определение информационным технологиям, а именно – это совокупность методов и программно-технических средств, объединенных в технологическую цепочку, они обеспечивают сбор, обработку, хранение, распределение и отображения информации.

Ключевые слова: межкультурные коммуникации; информационные технологии; глобальное пространство; информационное пространство.

Afanasieva O., Kushch Ya.

Simon Kuznetz Kharkiv National University of economics

RESEARCH ON THE IMPACT OF INFORMATION TECHNOLOGIES ON THE PROCESS OF INTERCULTURAL COMMUNICATION AND GLOBALIZATION PROCESSES

Abstract. The paper analyzes the main features of modern information technologies and their possible influence on the process of formation of intercultural communication. In today's conditions, a stable definition of information technologies has emerged, namely, a set of methods and software tools that are integrated into the technological chain, they provide gathering, treating, storing, distributing and displaying information.

Keywords: intercultural communications; information technologies; global space; information space.

Вступ. В сучасних умовах спілкування народів набуло не тільки глобального характеру, але й вимагає такої гуманістичної спрямованості, яка, завдяки міжкультурній комунікації, дає можливість людині успішно розвиватися на засадах єдності загальнолюдських і національних цінностей. Захист культурної самобутності народів, відстоювання їх духовного суверенітету, власних культурних цінностей органічно пов'язується як із загальнолюдськими, так і окремо взятої людини потребами та інтересами. У такому контексті дослідження міжкультурної комунікації як спрямованого процесу, реалізується відповідно до конкретно визначених соціальних цілей.

До числа найбільш відомих цивілізаційних тенденцій сучасності слід віднести процеси глобалізації та інформатизації. Саме їх синтез все в більшій мірі визначає

генеральний напрям соціального розвитку людства в найближчій перспективі, оскільки наслідки цього процесу надзвичайно всеохоплюючі.

Сучасні мас-медіа та комунікаційні засоби легко перетинають державні та культурні кордони. Ця технічна властивість прямо впливає на міжкультурну комунікацію, а також спричиняє поживлення дискусій про суверенність культур. Вже від початку 1970-х років наслідки розвитку глобальних комунікацій опинились в центрі уваги ЮНЕСКО. Поширюється стурбованість тим, що Захід, на чолі з американськими транснаціональними корпораціями, монополізував світову систему комунікацій настільки, що завдало значної шкоди добробуту та культурним ідентичностям менш потужних країн. Ця всесвітня міжнародна і міжкультурна драма – глобалізація матеріальних та культурних ресурсів, – є, на погляд Ентоні Гіденса, невід'ємною рисою розвинутою модерності. Але деякі критики схиляються до думки, що і модерність, і глобалізація мають розглядатись не просто як чергові етапи світової історії, а як деструктивні й безповоротні процеси, що їх рушійною силою є економічні інтереси так званого «Першого світу». На їхню думку, глобалізація – це не «потік подій», а всесвітня система експлуатації. Один із найгостріших критиків, шведський соціальний антрополог Джонатан Фрідман вважає, що сучасна світова система ґрунтується на «транснаціональних корпораціях і глобальних механізмах інвестицій та фінансових спекуляцій» і додає: «з'явилась також нова глобальна класова структура, міжнародна еліта, що складається з дипломатів, державних лідерів, представників міжнародних організацій. Це середовище перетинається з іншою міжнародною елітою – арт-ділерами, керівниками мас-медіа та інших культурних індустрій, які безпосередньо займаються медіа-репрезентаціями, створюючи картину світу та «картинки для світу».

Мета статті. Метою даної роботи є дослідження напрямів впливу інформаційних технологій на процес становлення міжкультурної комунікації в сучасному глобалізаційному просторі.

Результати дослідження. Проблема балансу між відкритістю і протекціонізмом у глобалізованому комунікаційному середовищі гостро постала перед багатьма національними урядами, а особливо у таких країнах, як Іран, де обмеження досить суворі, а економіка досить бідна. Подібні проблеми визріли у В'єтнамі, де виявилось неможливим зупинити анти-комуністичну пропаганду, правозахисні матеріали і порнографію. Такі країни, як Іран чи В'єтнам не можуть ані ігнорувати, ані заборонити нові інформаційні технології, бо економічний розвиток залежить від швидкої передачі інформації. Але відкриваючи нові технологічні шляхи для економічних цілей, вони водночас відкривають надзвичайно широкий і невловний публічний простір. А ці нові, породжені «Інтернетом» медіасили, починають соціально й культурно взаємодіяти з більш традиційними мас-медіа. Скажімо, у В'єтнамі та Китаї, на державних телеканалах можна побачити комерційні телепередачі з Америки, Японії та інших країн. В'єтнамці погоджуються на ці ретрансляції, бо західна реклама, присутня в них, дає потрібну валюту, а самі передачі забезпечують недорогий і привабливий розважальний асортимент. Маючи дві третини населення світу, Азія є також місцем розташування багатьох країн, що швидко розвиваються економічно. Азія, з її міцними культурними традиціями, є також глобальним театром складної, сучасної боротьби довкола нації та національної держави.

Технічні засоби візуальної та звукової передачі інформації допомогли створити ідеальні культурні стереотипи в глобальному масштабі, які формують основу для початку нової ери – метакультурного періодом економічного розвитку. Глобалізація основних каналів зв'язку породила культурну експансію, яка здійснюється шляхом передачі культурних зразків на інформаційному рівні, і в односторонньому порядку вирівнюванням соціально-культурних процесів в усіх країнах світу, утворюючи культурні стереотипи. Універсальні культурні стереотипи не відображають об'єктивні соціально-культурні,

політичні та економічні умови сучасності та історичного розвитку культури країн, де ця інформаційна парадигма в даний час створена і змодельована [6, с. 180].

Інформаційні культурні стереотипи, як зазначає С.С. Мартиненко мабуть, засновані на демократичних принципах, «не містять ідеологічних компонентів, але інтегрують в собі фундаментальні та історичні корені, а також особливості економічного розвитку окремих країн». Говорячи про вплив засобів масової інформації на міжкультурну комунікацію на мікрорівні, слід зазначити, що спільною рисою всіх типів є необізнаність культурних відмінностей її учасників (за винятком еліти). Як зауважує З.С. Пінчук, особливо «небезпечно для молодого покоління, коли на основі почуття задоволення або незадоволення відбувається розвиток емоційної сфери» [7, с. 31]. Таким чином, поступово навколишнє суспільство і культура є єдино можливим і існуючим світом, за допомогою якого він ідентифікує себе. А вся справа в тому, що пропагується більшістю засобів масової інформації культура, що характеризується видовищністю, стереотипізацією, стандартизацією створює видимість для індивіда більш легкого існування, через підсвідомих переконань і переваг певного способу життя. І як тільки відбувається зіткнення представників двох різних культур, виявляється, що звичні моделі поведінки перестають працювати. Для молодого покоління, у якого на основі почуття задоволеності розвивається і емоційна сфера. Так, поступово оточують дитину суспільство і культура стають для нього єдино можливим і існуючим світом, з яким він себе повністю ідентифікує. [8]

Розвиток суспільних відносин супроводжується поглибленням відносин спілкування і розгалуженням зв'язків людини з людиною, народу з народом, товариства з суспільством, тобто розвитком процесів соціальної комунікації. Тривале революційне перетворення засобів масової комунікації надає зростаючий вплив як на матеріально-виробничу, так і на соціально-політичну, культурно-ідеологічну області життя всього людства і кожної окремої людини. У цьому середовищі відбуваються процеси, які ведуть до розширення рамок розвитку культури, спостерігається процес культурної взаємодії і взаємопроникнення.

Оскільки в сучасному світі культурний простір людини в основному формують різні засоби масової інформації: преса (газети, журнали, книги), радіо, телебачення, інтернет, кінематограф, звукозаписи і відеозаписи, відеотекст, телетекст рекламні щити і панелі, домашні відеоцентри, що поєднують телевізійні, телефонні, комп'ютерні та інші лінії зв'язку [9], які в нашій державі регулюються законами «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» [10], «Про інформацію» [11], «Про рекламу» [12], «Про телебачення та радіомовлення» [13] та низкою інших, де телебачення і інтернет майже повністю витіснили з культурних потреб сучасної людини відвідування театрів, бібліотек, музеїв.

Така потреба як бажання, лишається тільки в окремої категорії суспільства – людей з галузі культури. Масова комунікація вплетена в тканину сучасного суспільства, в його економіку, політику і культуру, охоплює міжнародні, міжгрупові і міжособистісні відносини. Варто відзначити, що комунікативна парадигма сьогодні формується в умовах постіндустріального та інформаційного суспільства, в контексті яких засоби масової інформації та інформаційно-комунікативні технології представляють собою найважливішу сторону цивілізації. В сучасних дискусіях переходу до інформаційного суспільства, до «суспільства знання» важливе місце займають антропологічні установки: пошуки смислу, моральності та цінності (аксіологічні та етичні); устремління до пізнання. В усіх цих установках важливу роль відіграє комунікація, світ і суспільство в умовах глобалізації та інформатизації все більше розуміють через призму комунікації [13].

Значимі цінності культури відіграють роль певних інформаційних сигналів, які розповсюджуються в суспільстві в знаковій, символічній, а також образній формі. У ході спілкування культурні цінності сприяють передачі життєвого досвіду всередині між суб'єктами спілкування – носіями культури та інших культур, а також, між поколіннями.

Таким чином, обмін духовними цінностями виявляється головним змістом в розвитку культури суспільства [14].

Таблиця 1

Види інформаційних технологій

Види	Опис	Приклади
Виробничі технології	- Засоби збору та обробки інформації. - Розширюють можливості отримання інформації і дозволяють ставити і вирішувати нові завдання, прискорюють і спрощують рішення старих.	- Комп'ютери. - Електронна фотографія. - Оптичні сканери. - Дистанційні сенсорні технології.
Дистрибутивні технології	- Пов'язані з передачею інформації в електронному вигляді; інформація стають доступною в будь-якій точці земної кулі, її передача здійснюється з високою швидкістю, полегшується пошук і збір необхідних даних.	- Повітряні і наземні телекомунікаційні системи (теле- і радіомовлення, оптичні кабелі, телефонні мережі, мережі для передачі цифрової інформації), - Супутниковий зв'язок. - Електричні сітки.
Технологам подання інформації	- Представлення інформації в різних форматах: відео, аудіо, текст, цифрові дані або їх поєднання.	- Мультимедійні засоби. - Сенсорні екрани. - Відеотелефони. - Інтерактивне телебачення.
Технології зберігання інформації	- Зберігання інформації.	- Носії пам'яті (жорсткі диски, дискети, CD-диски, накопичувачі).

У свідомості людини під впливом масової культури формується і утримується картинка світу, яка не завжди адекватно відображає дійсність. Неможливість здійснення тих чи інших ідей призводить до почуття неповноцінності по відношенню до власної культури: втрату ідентичності з власною культурою, відсутність ідентифікації з культурою більшості; почуття самотності або ж знедоволеної людини; порушення рольових очікувань і почуття самоідентифікації; тривога, що переходить в обурення й огиду після усвідомлення культурних відмінностей, і, як наслідок, смертність від анорексії у підлітків, алкоголізм, наркоманія, почастишали випадки відлюдництва, а це не що інше, як ознаки акультурації і культурного шоку.

Міжкультурна комунікація представляє собою атрибут соціокультурної життєдіяльності суспільства, в соціальному просторі якого відбувається взаємодія між підсистемами культури (в середині окремої культури, між різними культурами в просторовому і часовому вимірах, а також між об'єктами – носіями на рівні окремої культури і на рівні міжкультурного спілкування). Міжкультурна комунікація виступає індикатором розвитку культури у суспільстві: з однієї сторони, вона розкриває її здатність до сприйняття інокультурних елементів і породження нових форм, а з іншої – здатність транслювати свої цінності в інші культури [15, с. 112].

Сучасна масова культура виступає як комплексна форма організації і структурування культурного життя суспільства, виробляючи і культурний продукт, і його споживача, що здійснюється багато в чому завдяки зусиллям ЗМІ.

Масові комунікації стали сьогодні могутнім засобом, який не тільки формує громадську думку, а й часто впливає на прийняття тих чи інших політичних рішень, сприяє взаємопроникненню культур і поширенню культурних зразків і стандартів за межі однієї культури, що створює глобальний культурний простір.

Розвиток засобів обробки і передачі інформації, зростання швидкості інформаційних процесів, а в другій половині ХХ ст. небачена їх інтенсифікація призвели до становлення нового типу організації суспільства, його функціонування та управління. Система засобів масової комунікації, забезпечила нову і ефективну зв'язаність суспільства, уніфікувала його життєдіяльність і психологію, тим самим сформувала основу для затвердження специфічного феномена масової культури. Перспективами подальших наукових теоретичних досліджень стануть питання досконалого вивчення сучасних засобів масової комунікації як простору для діалогу та взаємовідносин різних культур.

Висновки. Таким чином, завдяки засобам масової комунікації в сучасний комунікаційний процес втягнута найширша аудиторія. Виник новий культурний простір – світ слова, звуку і зображення, – що надає величезний вплив на суспільну свідомість і характер взаємодії між культурами. Світовий досвід показує, що найбільш успішною стратегією досягнення високої міжкультурної компетентності є інтеграція – збереження власної культурної ідентичності при оволодінні культурою інших народів. На думку німецького культуролога Г. Ауернхаймера, навчання міжкультурної компетентності слід починати з спрямованого самоаналізу і критичної саморефлексії. На початковій стадії повинна виховуватися готовність визнавати відмінності між людьми, яка пізніше розвинеться в здатність до міжкультурного розуміння і діалогу. Для цього необхідно сприймати мультикультурну сумісність як само собою зрозуміле умова життя.

Слід також підкреслити, що з кожним роком в світі зростає необхідність подальшого поглибленого вивчення місця і ролі інформаційних технологій у розвитку процесів міжкультурної комунікації, бо це значною мірою впливає на розвиток світових глобалізаційних процесів як в гуманітарній, соціальній, так і в економічній та технічній сферах людської діяльності.

Список використаної літератури

1. Кармазіна М. Глобалізація: місце і роль суб'єктів та об'єктів процесу / М. Кармазіна // Людина і політика. – 2003. – № 4. – С. 73–75.
2. Калмыков А. А. Региональная медиаидентичность под волной информационной глобализации [Електронний ресурс] / А. А. Калмыков. – Режим доступу: <http://jarki.ru/wpress/2012/05/13/3044>.
3. Красных В. В. Основы психолінгвистики и теории коммуникации: курс лекций / В. В. Красных. – М., 2001. – 185 с.
4. Аксьонова В. І. Формування комунікативної культури особистості в умовах глобалізації та інформаційного суспільства / В. І. Аксьонова // Наукові записки Київського університету туризму, економіки і права. Серія: Філософські науки. – 2011. – Вип. 10. – С. 239–258.
5. Аксьонова В. І. Онтологічні та аксіологічні засади міжкультурної комунікації в умовах формування і розвитку інформаційного суспільства / В. І. Аксьонова // Соціальні технології: актуальні проблеми теорії і практики: зб. наук. пр. Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя: Вид-во КПУ, 2011. – Вип. 51. – С. 340–350.
6. Антропова А. Г. Место средств массовой информации в процессе межкультурной коммуникации / А. Г. Антропова // Молодой ученый. – 2017. – № 15. – С. 204–207.
7. Пинчук З. Е. Особенности межкультурной коммуникации в контексте переводного периодического печатного издания / З. Е. Пинчук // Вестник Адыгейского государственного университета. – М., 2012. – С. 31–35.
8. Грушевицкая Т. Г. Основы межкультурной коммуникации / Т. Г. Грушевицкая, В. Д. Попков, А. П. Садохина. – М., 2002. – С. 45–46.
9. Засоби масової інформації: матеріал із Вікіпедії – вільної енциклопедії: версія, збережена 26 квітня 2012 р. [Електронний ресурс] // Вікіпедія, вільна енциклопедія. – Сан-Франциско: Фонд Вікімедіа, 2012. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Засоби_масової_інформації.

10. Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні: Закон України від 16.11.1992 № 2782-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2782-12>.
11. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 2657-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 01.12.1992. – № 48. – Стаття 650.
12. Про рекламу: Закон України від 03.07.1996 № 270/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-вр>.
13. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21.12.1993 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3759-1221>.
14. Аксьонова В. І. Методологічні засади міжкультурної комунікації в контексті сучасного інформаційного суспільства [Електронний ресурс] / В. І. Аксьонова. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gurn/Gileya/2011_49/Gileya4_9/F14_doc.pdf.
15. Кавалеров А. І. Соціальна адаптація: феномен і прояви: монографія / А. І. Кавалеров, А. М. Бондаренко. – Одеса: Астропринт, 2005. – 112 с.
16. Ровинская Т. Интернационализация и глобализация средств массовой информации / Т. Ровинская // Мировая экономика и международные отношения. – 2007. – № 6. – С. 80.
17. Скаленко А. К. Глобальные резервы роста: Информация + интеллект + инновации / А. К. Скаленко; Ин-т мировой экон. и междунар. фин. отношений НАН Украины. – К.: Интеллект, 2002. – 85 с.